

foretak bør inkludere informasjon om hvordan overtatte eiendeler og forpliktelser er revurdert. ESMA understreker også at foretak må sikre konsistent anvendelse av regnskapsprinsipp for virksomhetssammenslutninger under samme kontroll. Finanstilsynet fremhever også identifisering av overtatte immaterielle eiendeler som et sentralt område i en virksomhetssammenslutning.

Kontantstrømmer

Finanstilsynet peker også på spesifikke problemstillinger knyttet til IAS 7 *Oppstilling over kontantstrømmer*. Dette gjelder blant annet det nye kravet til opplysninger om endringer i forpliktelser som skriver seg fra finansieringsaktiviteter, jf. IAS 7.44. Foretak oppfordres til å gi slik informasjon gjennom et tilsvarende tabellarisk format som vist i Illustrative Example E, vedlegg til IAS 7. Se for øvrig omtale av opplysningskravet i IAS 7.44 i Revisjon og Regnskap nr. 8 2017.

ESMA forventer videre foretaksspesifikke opplysninger om grensdragningen mellom kontanter og kontantekvivalenter. Foretak forventes å opplyse om hvorvidt trekkfasiliteter og konsernkantobalanser anses å være kontanter og kontantekvivalenter, og i hvilket omfang. Opplysninger om kontanter og kontantekvivalenter som det foreligger restriksjoner på, er også sen-

tralt, eksempelvis kontantbeholdninger hos datterselskaper i juridiksjoner med kapitalkontroll.

Andre forhold – estimatusikkerhet

Av regnskapsmessige forhold som har blitt vurdert i årets tilsynssaker, omtales blant annet kilder til estimeringsusikkerhet, hvor Finanstilsynet presiserer at IFRS krever opplysninger om sentrale forutsetninger. Ved stor variasjon i markedsaktorenes oppfatning av forutsetningene, og når en rimelig endring medfører en vesentlig justering av den balanseførte verdien, mener Finanstilsynet at det skal opplyses om disse forutsetningene. Langsiktig oljepris og underliggende priskurve trekkes frem som eksempel. Videre påpekes det at landrisiko må tas hensyn til ved vurderinger av gjenvinnbart beløp, og at risikoen skal reflektere gjeldende markedsvurderinger.

I tillegg til opplysninger om effekten av nye regnskapsstandarder, peker Finanstilsynet på flere forhold knyttet til implementering og etterlevelse av særlig IFRS 9 og IFRS 15 som trer i kraft fra 1. januar 2018. Foretak som avlegger delårsregnskap etter IAS 34, må blant annet tenke godt gjennom hvordan de kan bruke årsrapporten for 2017 som referansedokument for delårsrapportering i 2018. Sentrale regnskapsprinsipper

vil være endret i perioden, og delårsrapporteringen må reflektere dette.

Tapskontrakter

Regnskapsføring av tapskontrakter er et sentralt tema for mange regnskapspliktige, men er ikke direkte regulert i IFRS 15. IASBs fortolkningsorgan IFRS IC har diskutert regnskapsføring av tapskontrakter ved flere anledninger. Diskusjonene omfatter forståelsen av IAS 37 *Avsetninger, betingede forpliktelser og betingede eiendeler*, og kan gi noe veiledning.

Gitt usikkerheten rundt regnskapsreglene på området, er det ekstra viktig at regnskapspliktige gir gode og presise opplysninger om sine prinsipper for regnskapsføring av tapskontrakter, både de prinsippene som er fulgt i 2017 og eventuelle endringer som forventes i tiden fremover.

Alternative resultatmål

ESMA publiserte en oppdatert Q&A 30. oktober 2017, som skal bistå foretak i anvendelsen av retningslinjene for alternative resultatmål. Finanstilsynet vil legge ESMA's avklaringer til grunn i sitt tilsyn, og oppfordrer foretak til å gjøre seg kjent med disse. Konsistens over tid og tilstrekkelige rutiner knyttet til kvalitetssikring og rapportering av alternative resultatmål er sentralt.

Del II – Nye krav til kassasystemer

Krav til innhold i X- og Z-rapport

Seniorrådgiver
Inger Helene Iversen
Skattedirektoratet, Rettsavdelingen

Seniorrådgiver
Rune Tystad
Skattedirektoratet, Rettsavdelingen

I forrige artikkel tok vi for oss hvilke krav som stilles til kassasystemer og til leverandører av slike systemer etter kassasystemlova og kassasystemforskrifta. Denne artikkelen gir en mer detaljert beskrivelse av hvilke krav som stilles til innhold i X- og Z-rapporter. I del III vil vi omtale kravene for de bokføringspliktige.

Også etter dagens regler er det krav til Z-rapport i forbindelse med dagsoppgjøret, men det nye regelverket krever vesentlig flere opplysninger i rapporten. Den skal gi en oversikt over omfanget av kontantsalg og annen bruk av kassasystemet på oppsummert nivå. Ut fra Z-rapporten skal det være mulig å danne seg et inntrykk av om det er «unormal» aktivitet i virksomheten, f.eks. om antall returer, kopikvitteringer og nullinnslag er unormalt høyt.

Krav til innhold i X- og Z-rapport

Krav til innhold i X-rapport etter kassasystemforskrifta § 2–8–2 første ledd. Z-rapporten skal i tillegg nummereres fortløpende og det skal fremgå at det er en Z-rapport, jf. § 2–8–3.

- a. påskrift om at rapporten er ein X-rapport,
- b. namn og organisasjonsnummer til føretaket,
- c. dato og klokkeslett,
- d. ID-nummeret til kassapunktet,
- e. totalt kontantsal,
- f. talet på kontantsal og beløp minimum fordelt på hovudgrupper,
- g. talet på kontantsal og beløp fordelt på ulike betalingsmiddel,
- h. talet på kontantsal og beløp fordelt på ulike betalingsmiddel spesifisert for kvar enkelt operatør, dersom kassasystemet har funksjonar for dette,
- i. talet på tips og beløp, dersom kassasystemet har funksjonar for dette,
- j. avgiftspliktig og avgiftsfritt kontantsal mv. samt meirverdiavgift fordelt på ulike meirverdiavgiftssatsar,
- k. inngåande vekselkasse,
- l. talet på salskvitteringar,
- m. talet på opningar av kassaskuff,
- n. talet på kopikvitteringar og beløp,
- o. talet på pro forma kvitteringar og beløp,
- p. talet på returar og beløp,
- q. talet på rabattar og beløp,
- r. talet på avbrotne kontantsal og beløp,
- s. talet på linjekorreksjonar spesifisert på type og beløp,
- t. talet på prisundersøkingar spesifisert på varegruppe og beløp,
- u. talet på andre korreksjonar spesifisert på type og beløp,
- v. talet på utleveringskvitteringar og beløp,
- w. talet på treningskvitteringar og beløp,
- x. grand total sal,
- y. grand total retur,
- z. grand total netto.

henger sammen med at bokføringsforskriften krever at dagsoppgjøret skal foretas for hvert kassapunkt. Rapportene skal kunne kjøres fra hvert kassapunkt. Kravet er imidlertid ikke til hinder for at rapportene produseres fra ett av kassapunktene, eventuelt fra back office. Kassasystemet kan i tillegg ha funksjonalitet for å kjøre totalrapporter for flere kassapunkter, men det er ikke krav til slik funksjonalitet. Virksomheter/brukerne kan også ha behov for å lage månedsrapporter, grafer mv. i den operative driften. Dette kan produseres fra kassasystemet, men gjøres enklere ved at opplysningene fra elektronisk journal eksporteres til en egen fil utenfor kassasystemet. Eksportfilen kan være redigerbar så lenge den genereres direkte fra den sikrede journalen. En slik eksportfil er ikke oppbevaringspliktig regnskapsmateriale.

Rapportene skal produseres med påbudt innhold

De fleste av spesifikasjonskravene i X- og Z-rapport er påbudt funksjonalitet, mens noen er valgfrie, ved at opplysningene bare skal tas med dersom funksjonaliteten finnes i kassasystemet. Et eksempel på det siste er funksjonalitet til å registrere tips på kassasystemet, hvor det i bestemmelsen står «dersom kassasystemet har funksjonar for dette». I et kassasystem som ikke har denne funksjonaliteten, er det ikke krav om at «tips» skal vises i rapportene.

Påbudte spesifikasjoner skal vises i rapporten selv om funksjonen ikke har vært benyttet i løpet av dagen. Et eksempel kan være at det ikke har vært skrevet ut kopikvitteringar. Det skal da stå «Kopikvitteringar: 0» i rapporten.

Krav til innhold i X- og Z-rapport

Navn og nummerering av rapport (bokstav a og § 2–8–3)

Det skal fremgå av rapportene at det er en X- eller Z-rapport.

Z-rapporten skal i tillegg være fortløpende nummerert. Dette innebærer at Z-rapportene for hvert kassapunkt må ha en egen nummerserie. Kravet om nummerering kommer i tillegg til kravet om at Z-rapporten skal inneholde dato og klokkeslett, jf. § 2–8–2 bokstav c. Det skal dermed ikke være mulig å foreta registrering av kontantsalg i tidsrommet etter at det er gjennomført et dagsoppgjør med produksjon av Z-rapport, uten at dette kontant-

Det er ikke krav om at kassasystemene skal kunne produsere X-rapport etter dagens regler.

Generelt om X- og Z-rapport

Definisjoner

Med Z-rapport menes en sammenstilling av dagens registreringer i kassasystemet, jf. kassasystemforskrifta § 1–2 bokstav m. Etter at Z-rapport er produsert, skal telleverket i kassasystemet nullstilles⁷ slik at registreringene ikke kommer med på neste Z-rapport. Etter bokføringsforskriften § 5–3–14 første ledd (i kraft 1. januar 2019) skal det ved dagens slutt foretas et dagsoppgjør og i den forbindelse utarbeides en Z-rapport fra hvert enkelt kassapunkt.

Med X-rapport menes en sammenstilling av registreringer i kassasystemet siden forrige Z-rapport, jf. kassasystemforskrifta

§ 1–2 bokstav n. I motsetning til Z-rapport, kan det tas flere X-rapporter i løpet av en dag. Produksjon av en X-rapport skal ikke medføre at telleverket i kassasystemet blir nullstilt. Det vil si at registreringene som er med i en X-rapport som er produsert i løpet av dagen, også skal være med i den neste Z-rapporten. En X-rapport kan for eksempel benyttes dersom det skal gjøres en kassakontroll i løpet av dagen, eller en kassaavstemming før det endelige dagsoppgjøret foretas.

Med unntak av at overskriftene på rapportene er forskjellige og at Z-rapporten skal ha et fortløpende nummer, er innholdet i de to rapportene det samme. Det vises til kassasystemforskrifta § 2–8–2 første ledd bokstavene a-z, se illustrasjon.

Rapportene skal kunne kjøres for hvert kassapunkt

Kassasystemet skal kunne produsere X- og Z-rapport for hvert kassapunkt, jf. kassasystemforskrifta § 2–8–1. Dette kravet

⁷ Dette gjelder ikke akkumulatorene «Grand total salg», «Grand total retur» og «Grand total netto».

salget inngår i neste Z-rapport, eller at det setter spor ved at et nummer på Z-rapportene mangler.

Foretakets navn og organisasjonsnummer (bokstav b)

Foretakets navn og organisasjonsnummer skal fremgå av X- og Z-rapport. Det er foretakets navn slik det er registrert i Enhetsregisteret/Foretaksregisteret som skal fremgå av rapportene.

Dato og klokkeslett (bokstav c)

En av de påbudte funksjonene er at kassasystemet skal ha en klokke som skal være stilt til norsk normaltid og justert for sommertid, jf. kassasystemforskrifta § 2–5 tredje ledd. Kravet til at klokkeslett skal fremgå av X- og Z-rapport er selvsagt i de tilfellene hvor Z-rapporten faktisk tas ut fra kassasystemet på papir eller som ferdig rapportfil ved dagens slutt. Ved elektronisk lagring av dataene i kassasystemet, hvor Z-rapportene ikke tas ut ved dagens slutt, er det tidspunktet for låsingen av dataene ved dagens slutt som må fremgå av rapportene. Det er ikke avgjørende hvilken tekst som benyttes i tilknytning til klokkeslettet. Det vises i den forbindelse også til omtale i uttalelse om god bokførings-skikk nr. 17⁸, der det blant annet er uttalt:

«Dersom klokkeslett for stenging av kassen, «utmelding» eller lignende fremgår, må dette være dekkende såfremt det fremgår av systembeskrivelsen etter bokføringsforskriften § 5–3–4 at dataene låses på dette tidspunktet.»

ID-nummeret til kassapunktet (bokstav d)

Et kassasystem skal ha et id-nummer. I kassasystemlova § 2 bokstav f er dette definert som «en unik identifikator for kassasystemet».

For et PC-basert kassasystem vil normalt lisensnummer og løpenummer for programvaren være tilstrekkelig, og det er ikke behov for å registrere eksempelvis serienummer på maskinvaren kassasystemet kjører på. For ROM-baserte kassasystemer vil ID-nummeret kunne være en kombinasjon av eksempelvis serienummer på apparatet og versjonsnummer av programvaren.

Dersom det er flere kassapunkter knyttet til et kassasystem, må det enkelte kassapunktet kunne skilles fra hverandre. Dette kan f.eks. gjøres ved å tillegge et løpenummer til kassasystemets ID-nummer (kasse 1, 2 etc.) eller ved å tillegge en tekst som beskriver hvilket kassapunkt det gjelder (bar, restaurant etc.). Det er dette ID-nummeret som skal fremkomme på X- og Z-rapport.

Totalt kontantsalg (bokstav e)

Det fremgår av Skattedirektoratets merknad til bestemmelsen at totalt kontantsalg skal vises brutto, dvs. inkludert eventuell merverdiavgift, men etter fradrag for registrerte rabatter, returer mv. Det samme gjelder andre spesifikasjonskrav som er benevnt «kontantsalg», f.eks. i bokstav f.

I merknaden til kassasystemforskrifta § 2–8–7 er det sagt at bokføringspliktige som unntaksvis har kredittsalg og som ikke fakturerer dette særskilt, kan registrere salget på vanlig måte og skrive ut en salgskvittering. Slike salg vil da komme med på X- og Z-rapport som vanlige kontantsalg.

Kontantsalg fordelt på hovedgrupper (bokstav f)

Det er et krav om at antall kontantsalg og beløp som et minimum skal være fordelt på hovedgrupper. Merknaden til bestemmelsen lyder slik:

«Dette vil vere eit samandrag av registrerte sal som høyrer inn under den definerte hovudgruppa. Den bokføringspliktige kan velje å spesifisere kontantsalet på eit meir detaljert nivå. For enkelte bransjar er det sett krav om at omsetning mv. skal bokførast og spesifiserast på bestemte vare- og tenestegrupper, jf. bokføringsforskrifta §§ 8–3 (frisørverksemd mv.) og 8–5 (serveringsstader). For frisørverksemd er det og eit krav om å vise vare- og tenestegruppene pr. ansatt. Kassasystemet må da uansett innrettast slik at desse krava kan oppfyllest.»

Det fremgår av merknaden at det ikke er krav om et veldig detaljert nivå. Den bokføringspliktige kan imidlertid velge ytterligere spesifisering om det er ønskelig. Det er kun de hovedgruppene som har vært benyttet, som kreves spesifisert.

Det er antall salgskvitteringer minus antall returkvitteringer knyttet til kontantsalget som skal oppgis som antall. Dersom det er utstedt en kombinert salgs- og returkvittering, skal denne telle med som en salgskvittering og en returkvittering, slik at antallet for dette salget/returen blir 0. Det samme gjelder for antall kontantsalg etter bokstav g og h.

Kontantsalg fordelt på ulike betalingsmiddel (bokstav g)

Regelverket innebærer et krav om å registrere type betalingsmiddel ved kontantsalg. Betalingsmiddelet skal også fremgå av salgskvitteringen. Når antall kontantsalg og beløp fordelt på de ulike betalingsmidlene fremgår av X- og Z-rapport, vil det bli enklere å foreta avstemming av kassabeholdningen samtidig som det reduserer muligheten til å tilpasse kontantsalget til registrerte betalinger over bankterminal. Det er kun de betalingsmidlene som har vært benyttet til å betale med på kassapunktet som kreves spesifisert. Dette innebærer at det ved et kassapunkt hvor det bare er mulig å betale med sedler og mynter, kun er plikt til å vise «kontant» som type betalingsmiddel i rapportene.

Når det gjelder typer av betalingsmidler, vises det til dokumentasjonen til SAF-T Kassasystem der følgende betalingsmidler er oppgitt:

Payment Codes		
Predefined Basic ID-12	English name	Norwegian description
12 001	Cash	Kontant (alle typer valuta)
12 002	Debit card	Bankkort (debet kort)
12 003	Credit card	Kredittkort
12 004	Bank account	Bankkonto
12 005	Gift token	Gavekort
12 006	Customer card	Kundekort
12 007	Loyalty, stamps	Lojalitetspoeng
12 008	Bottle deposit	Pant
12 009	Check	Sjekk
12 010	Credit note	Tilgodelapp
12 011	Mobile phone apps	Mobiltelefonløsninger, ulike betalingsapplikasjoner
12 099	Other	Øvrige

⁸ Uttalelse av 22. april 2015 om Tidspunkt for dagsoppgjør for serveringssteder, www.regnskapstiftelsen.no/bokføring/uttalelser-om-god-bokforings-skikk-gbs/gbs-17/

I enkelte virksomheter er det ikke uvanlig at de ansatte har et eget kort som de fyller på med «kontanter» og bruker ved kjøp i kantinen. Dette vil gå inn under betalings-type «kundekort».

Kontantsalg spesifisert for hver enkelt operatør (bokstav h)

Kravet om å spesifisere antall kontantsalg og beløp fordelt på ulike betalingsmiddel for hver enkelt operatør i X- og Z-rapport, gjelder bare dersom kassasystemet har slik funksjonalitet. Spesifikasjonskravet må ses i sammenheng med at det fra 1. januar 2019 vil være krav om å foreta avstemming av kontantsalget for hver enkelt operatør hvis operatørene har egen kassaskuff. Det er kun de operatørene det er registrert salg på som kreves spesifisert.

Tips (bokstav i)

Spesifikasjonskravet om å vise antall tips og beløp i X- og Z-rapport gjelder bare dersom kassasystemet har funksjonalitet til å registrere tips.

Tips (drikkepenger) er skattepliktig for mottakeren som fordel vunnet ved arbeid. Tips kan oppbevares i kassaskuffen dersom kassasystemet har funksjonalitet til å registrere tips. I så fall skal antall tips og beløp spesifiseres i X- og Z-rapport. Fra 1. januar 2019 stiller bokføringsforskriften krav om hvordan tips skal dokumenteres hvis kassasystemet ikke benyttes til å dokumentere tips.

Kontantsalg fordelt på ulike merverdiavgiftssatser (bokstav j)

Avgiftspliktig og avgiftsfritt kontantsalg mv. samt merverdiavgift fordelt på ulike merverdiavgiftssatser, skal fremkomme i X- og Z-rapport. Dette spesifikasjonskravet må ses i sammenheng med kravene den bokføringspliktige har til slik spesifisering på salgskvitteringer, i spesifisering av merverdiavgift og i pliktig regnskapsrapportering (skattemelding for merverdiavgift).

Inngående vekselkasse (bokstav k)

Inngående vekselkasse skal fremkomme i X- og Z-rapport. Kravet til å registrere inngående vekselkasse er nødvendig for å kunne kontrollere kontantbeholdningen mot registrert salg på slutten av dagen/skiftet. Kravet gjelder også i de tilfellene hvor kontantsalget registreres på den enkelte operatør og operatøren oppbevarer kontantene i egen kassaskuff. I slike tilfeller må kassasystemet ha funksjonalitet for at vekselkassen kan registreres for den enkelte operatør. Tilsvarende må flerbrukskasser ha funksjonalitet til at vekselkassen

kan registreres for hver enkelt bokføringspliktige bruker.

Salgskvitteringer (bokstav l)

Antall salgskvitteringer skal fremkomme i X- og Z-rapport. Det er antall kvitteringer for kontantsalg som skal spesifiseres. Hvis det regelmessig blir skrevet ut kvitteringer for kredittsalg fra kassapunktet skal dette spesifiseres for seg, jf. kassasystemforskrifta § 2–8–2 annet ledd.

Åpninger av kassaskuff (bokstav m)

Antall åpninger av kassaskuff skal fremkomme i X- og Z-rapport. Med åpninger av kassaskuff («nullinnslag») menes at kassaskuffen åpnes uten at det har skjedd noen registrering av kontantsalg eller tilbakebetaling, jf. kassasystemforskrifta § 1–2 bokstav c. Hyppige åpninger av kassaskuff kan være et signal om mangelfull registrering av kontantsalg.

Åpninger av kassaskuff i forbindelse med utskrift av salgskvittering og returkvitteringer og betaling og tilbakebetalinger i den forbindelse, skal dermed ikke inkluderes i det oppsummerte tallet over skuffeåpninger i X- og Z-rapportene. Det er likevel et krav om at slike åpninger av integrert kassaskuff skal fremgå av elektronisk journal.

Når kassaskuffen «nødåpnes», vil dette kunne skyldes strømbrudd e.l., hvor kassaskuffen må åpnes «manuelt» ved bruk av en særskilt knapp, nøkkel e.l. Opplysningene om at kassaskuffen har blitt åpnet, vil da ikke kunne fremgå av elektronisk journal, og kreves da heller ikke spesifisert i X- og Z-rapport. I den grad bruk av «nødåpningsknapp» kan registreres i elektronisk journal, skal slik bruk inngå i oppsummerte tall over skuffeåpninger.

Kopikvitteringer, proforma-kvitteringer og returer (bokstavene n, o og p)

Kopikvitteringer, proforma kvitteringer og returer skal spesifiseres på antall og beløp i X- og Z-rapport. Kravet til spesifisering av omfanget av slike kvitteringer er satt for å motvirke at slike kvitteringstyper urettmessig benyttes i stedet for å registrere kontantsalg og skrive salgskvittering, eller for å redusere kontantsalget.

Alle kassasystem skal kunne skrive ut returkvittering, jf. kassasystemforskrifta § 2–8–1. Det skal følgelig alltid være opplysning om antall returkvitteringer på X- og Z-rapport. Kravet til å spesifisere antall kopikvittering og proforma-kvittering avhenger av om kassasystemet har funksjonalitet til å skrive slike kvitteringer.

Rabatter (bokstav q)

Antall rabatter og beløp skal fremkomme i X- og Z-rapport. Det er rabatter som gis på kassapunktet (prisen blir korrigert i kassa) som skal fremgå. Det er dermed ikke krav om at det skal registreres rabatter på varer der prisene er satt ned. Rabatter som blir korrigert automatisk i kassasystemet, f.eks. kampanjer som «ta 3 betal for 2», skal heller ikke spesifiseres.

Avbrutte kontantsalg (bokstav r)

Det følger av kassasystemforskrifta § 2–8–3 annet ledd at det ikke skal være mulig å utarbeide en Z-rapport uten at alle salg er avsluttet. Dersom «salgene» blir avsluttet uten at det skrives ut kassakvittering, regnes det som avbrutt kontantsalg som skal spesifiseres i X- og Z-rapport med antall og beløp. Stort omfang av slike avbrutte kontantsalg kan være et tegn på at kontantsalg ikke kommer med i dagsoppgjørene.

Linjekorleksjoner (bokstav s)

Antall linjekorleksjoner spesifisert på type og beløp skal fremkomme i X- og Z-rapport. Merknaden til bestemmelsen lyder slik:

«Eit eksempel på type linjekorleksjon er «feilslag». Dette vil typisk vere feilslag som blir korrigert før salskvitteringa blir skriven ut. Eit eksempel på det er at varen feilaktig er registrert to gonger, eller at det er registrert feil vareartikkel.»

Skattedirektoratet har lagt til grunn at økning av antall ikke skal anses som feilslag, og da heller ikke som en linjekorleksjon som skal fremgå av X- og Z-rapport.

Det er antall linjer man korrigerer som skal vises i X- og Z-rapport. På Skatteetatens hjemmeside under publiserte spørsmål og svar er det gitt følgende eksempel på hvordan en reduksjon av antall pga. feilslag skal vises:

«Det er på en linje registrert 5 kaffe á kr 30 (kr 150), men dette skulle være en linje med 1 kaffe á kr 30. Dette korrigeres med -4 kaffe á kr 30 (-kr 120). I X- og Z-rapport vises linjekorleksjon: feilslag antall: 1, beløp kr -120.

Dersom det er registrert en kaffe på hver linje (4 for mye), skal korrigeringen også skje for hver linje. I X- og Z-rapport vises da linjekorleksjon: feilslag antall: 4, beløp kr -120.

Dersom det blir foretatt korrigeringer etter at salget er avsluttet, skal dette vises som returer og ikke som linjekorleksjoner. Når 4 kaffer slås inn som minussalg, skal dette

i X- og Z-rapport fremkomme som retur er antall -1, beløp kr -120, jf. kassasystemforskrifta § 2–8–2 første ledd bokstav p. Det skal i slike tilfelle skrives en returkvittering og det er antall returkvitteringer som skal summeres i X- og Z-rapport.»

Prisundersøkelser spesifisert på varegruppe (bokstav t)

Antall prisundersøkelser spesifisert på varegruppe og beløp skal fremkomme i X- og Z-rapport. Ordet «prisundersøkelse» er ikke definert hverken i kassasystemlova eller kassasystemforskrifta. Med prisundersøkelse menes at kassasystemet benyttes til å undersøke prisen på en vare (varen skannes) uten at det samtidig registreres noe salg. For kunden kan det virke som varen blir registrert på ordinær måte da prisen vil komme opp i kundedisplayet. Hensikten med å logge slike direkte prisundersøkelser er å hindre at funksjonen prisundersøkelse brukes i stedet for å registrere salg. Det er kun de varegruppene det er foretatt prisundersøkelse på som kreves spesifisert.

Prisoppslagene skal spesifiseres på varegruppe. «Varegruppe» er ikke definert i kassasystemregelverket, men begrepet brukes i dag i bl.a. bokføringsforskriften § 5–3–2a siste ledd i forhold til beskrivelse av art i salgsdokumentet. Eksempler fra forarbeidene til denne bestemmelsen (delrapport III fra Bokføringsstandardstyret) kan være veiledende også i forhold til kassasystemregelverket:

- I en virksomhet som selger ulike typer biltilbehør, vil en varegruppe som bilrekvisita ikke være tilstrekkelig spesifikk. En oppdeling av produktspesifiket i grupper som bilbelysning, bilelektrisk, lasteprodukter, tilhengerprodukter, kupertilbehør, felger etc., vil derimot være akseptabel.
- I en forretning som selger herrekjør, kan en hensiktsmessig inndeling i varegrupper være: dresser, skjorter, jakker, slips, tilbehør etc. Det kun å angi «klær», vil ikke være tilfredsstillende.
- I en kolonialforretning kan en hensiktsmessig oppdeling være: melk, brød, kjeks, mel, sukker, brus, øl, frukt, grønnsaker, sjokolade, rengjøringsmidler osv., uten at det konkret angis hva slags type melk, brød osv. det gjelder.

Andre korreksjoner (bokstav u)

Kravet til å spesifisere antall andre korreksjoner på type og beløp i X- og Z-rapport er en sekkebestemmelse og er ment å fange opp korreksjoner som skjer på annet grunnlag enn det som er angitt i bokstavene foran.

Utleveringskvitteringer (bokstav v)

Dersom kassasystemet benyttes for å registrere kredittsalg som skal faktureres senere, skal det skrives ut en utleveringskvittering fra kassasystemet, jf. kassasystemforskrifta § 2–8–1. Hensikten med kravet er å sikre at det alltid skrives ut kvittering i forbindelse med registrering av varer eller tjenester på kassapunktet. Antall utleveringskvitteringer og beløp skal spesifiseres i X- og Z-rapport. Mange kontantvirksomheter har ikke kredittsalg, men kan likevel benytte et kassasystem hvor det er funksjonalitet til å skrive utleveringskvitteringer. Hvis funksjonaliteten finnes på systemet, skal antall utleveringskvittering (0) spesifiseres på X- og Z-rapport selv om funksjonaliteten ikke har vært benyttet.

Treningskvitteringer (bokstav w)

Da kassasystemforskrifta ble fastsatt, var treningsfunksjonen en forbudt funksjon. Bakgrunnen for det var at Skatteetaten hadde avdekket at treningsfunksjonen benyttes for å registrere reelt kontantsalg uten at dette har kommet med i dagsoppgjørene og dermed heller ikke blitt skattlagt og avgiftsberegnet. Etter ønske fra kassasystemleverandørene og deres kunder ble forskriften endret og treningsfunksjonene igjen tillatt.⁹ Samtidig ble det satt krav om at antall treningskvitteringer og beløp skal spesifiseres i X- og Z-rapport, samt krav til innhold i treningskvitteringer.

Grand total (bokstavene x, y og z)

Grand totalene i X- og Z-rapport skal vise det totale beløpet som er registrert på kassapunktet fra starten av, inklusive merverdiavgift. Akkumulatorene skal også inneholde kredittsalg som nevnt i § 2–8–2 annet ledd, og returkvitteringer knyttet til kredittsalget. «Grand total salg» viser det totale salgsbeløpet som er registrert, før fradrag av «grand total retur», mens «grand total netto» er totalt salgsbeløp etter fradrag for «grand total retur».

Kravene i kassasystemlova med forskrift gjelder kassasystemer som tilbys for salg, utleie eller utlån fra og med 1. januar 2017. Dersom eksisterende kassasystem oppgraderes for å tilfredsstillende de nye kravene, gjelder kravet til å angi grand totaler på X- og Z-rapport ved installasjon av den versjonen av systemet som støtter kassasystemregelverket. Grand totalene kan da starte på 0. Dersom kassasystemet allerede har med Grand

total i X- og Z-rapport, er det ikke nødvendig å nullstille dette når ny versjon tas i bruk.

Kredittsalg og andre inn- og utbetalinger

Kassasystemregelverket regulerer i første rekke kassasystem brukt for å registrere kontantsalg.

Dersom det skrives ut kvitteringer for kredittsalg fra kassapunktet, skal også antall kredittsalg og beløp spesifiseres i X- og Z-rapport, jf. kassasystemforskrifta § 2–8–2 annet ledd. Dette gjelder uavhengig av om salgskvitteringen skrives ut på salgstidspunktet eller på et senere tidspunkt. Hvis slik kvittering skrives ut fra kassapunktet på salgstidspunktet når varen hentes/tjenesten leveres, er det ikke krav til utleveringskvittering i tillegg. Utskrift av kvitteringer for kredittsalg på et senere tidspunkt enn salgstidspunktet kan for eksempel være aktuelt i de tilfellene en håndverker regelmessig henter varer hos en byggvareforhandler i løpet av en måned, og mottar en kvittering fra kassasystemet ved utgangen av måneden.

Også antall innbetalinger og retur er som gjelder kredittsalg og som blir registrert via kassasystemet, skal spesifiseres i X- og Z-rapport.

Hvis kassasystemet ikke er integrert mot regnskapssystemet, må kassasystemet produsere dokumentasjon (salgsjournal) som viser kredittsalget spesifisert for hver kunde, slik at virksomheten kan spesifisere salg- og betalingsstraksjonen over kundespesifikasjonen. Dokumentasjonen må være tilrettelagt slik at kredittsalget kan bokføres med de spesifikasjonene som kreves både i forhold til varegrupper¹⁰ og avgiftsbehandling. Alternativt kan kassasystemet legge til rette for at alle salgskvitteringene og betalinger som gjelder kredittsalg, skrives ut og benyttes som bokføringsgrunnlag.

Andre inn- og utbetalinger som blir registrert på kassasystemet skal også tas med i X- og Z-rapport spesifisert på type og beløp. Dette kan bl.a. være forskuddsbetalinger, depositum og innbetalinger for gavekort. For nærmere omtale av bruk av kassasystemet til å registrere kredittsalg vises det til Skattedirektoratets uttalelse¹¹ av 15. september 2016.

¹⁰ Enkelte bransjer har også krav om å bokføre omsetningen, spesifisert på varegrupper. Dette gjelder bl.a. serveringssteder, jf. bokføringsforskriften § 8-5-2.

¹¹ Se Skattedirektoratets uttalelse, skatteetaten.no/no/Radgiver/Rettskilder/Uttalelser/Prinsipputtalelser/nye-krav-til-kassasystemer--registrering-av-kredittsalg/, om kassasystemer og kredittsalg.

⁹ Forskrift om endring i forskrift om krav til kassasystem (kassasystemforskrifta) av 6. juli 2016, nr. 901. (lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2016-12-20-1752)